

Deler av denne rapporten er unntatt offentlighet, jf. offentleglova § 24 tredje ledd (gjelder tekst i rødt)

Vår ref.: 23/03852
Saksbehandler.: Håvar Andreas Sollund
Dato: 21.06.2023

Tilsyn ved Holger Hartmann AS avd. Langhus

1. Innledning

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) gjennomførte tilsyn ved Holger Hartmann AS avd. Langhus den 16. mai 2023 i forbindelse med virksomhetens godkjenninger som forhandler av utstyr for industriell radiografi og for vedlikehold av radiografiutstyr. Tilsynet omfattet også sikkerhetskontroll med nukleært materiale i tilknytning til virksomhetens omsetning av skjermingsbeholdere med utarmet uran.

Tilsynet ble gjennomført som et ordinært, anmeldt tilsyn. DSA avdekket 1 avvik og gav 2 anmerkninger under tilsynet.

Til stede

Fra Holger Hartmann AS:

Petter Sævik	Daglig leder
Ane Dirkson	Sentral strålevernkoordinator, avdelingsleder Bergen
Mads Johansen	Avdelingsleder serviceavdelingen
Lars Erik Hamre	Lokal strålevernkoordinator, serviceingeniør

Fra DSA:

Håvar Andreas Sollund	Seniorrådgiver, tilsynsleder
Tonje Sekse	Seniorrådgiver
Kine Berget	Seniorrådgiver
William Stranding	Seniorrådgiver

2. Aktuelt regelverk

- Internasjonale sikkerhetskontrollavtaler Norge har forpliktet seg til:
 - Sikkerhetskontrollavtalen mellom Norge og IAEA (Infcirc 177)
 - Tilleggsprotokollen til sikkerhetskontrollavtalen (Infcirc 177/Add.1).
- Lov 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet (atomenergiloven)
- Forskrift 12. mai 2000 nr. 433 om besittelse, omsetning og transport av nukleært materiale og flerbruksvarer
- Lov 12. mai 2000 nr. 36 om strålevern og bruk av stråling (strålevernloven)
- Forskrift 16. desember 2016 nr. 1659 om strålevern og bruk av stråling (strålevernforskriften)
- Forskrift 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Forskrift 1. april 2009 nr. 384 om landtransport av farlig gods
- Enkeltvedtak utstedt av DSA (virksomhetens godkjenninger GR05-25 og GA05-98 etter strålevernforskriften § 9)

Tilsynet ble gjennomført med hjemmel i atomenergiloven §§ 13 og 51, strålevernloven § 18, strålevernforskriften § 60, internkontrollforskriften § 7, forskrift om landtransport av farlig gods § 30 og forskrift om besittelse, omsetning og transport av nukleært materiale og flerbruksvarer § 8.

3. Bakgrunn, omfang og gjennomføring

Tilsynet ble gjennomført som en del av DSAs rutinemessige tilsynsaktivitet, som har til hensikt å kontrollere hvordan krav i aktuelle regelverk og godkjenninger blir ivarettatt. Tema for tilsynet var sikkerhetskontroll av nukleært materiale, strålevernsorganisering, strålevernsinstrukser og prosedyrer, strålevernkompetanse, persondosimetri, beredskapsøvelser, samt lagring og sikring av radioaktive kilder.

Gjennomføringen av tilsynet forløp som følger:

- Innledning fra DSA med informasjon om tilsynets hensikt, omfang og gjennomføring.
- Holger Hartmann AS ved daglig leder Petter Sævik presenterte virksomheten.
- Spørsmålsrunde knyttet til temaet sikkerhetskontroll av nukleært materiale.
- Befaring av virksomhetens lokaler for service og kalibrering av utstyr, inkludert lokaler for skifte av kilde i radiografibeholder og for oppbevaring av strålekilder.
- Spørsmålsrunde knyttet til temaene for tilsynet, som inkluderte gjennomgang av instrukser, prosedyrer, sertifikater og kildeoversikt.
- Avslutningsmøte med oppsummering hvor inntrykk og hovedkonklusjoner fra tilsynet ble lagt fram, og det ble gitt informasjon om videre saksgang.

4. Inntrykk og observasjoner

Hovedinntrykket etter tilsynet er at Holger Hartmann AS ivaretar strålevernshensyn på en meget god måte, og at virksomhetens medarbeidere har meget god stråleverns- og utstyrskompetanse.

Noen observasjoner fra tilsynet:

- Holger Hartmann AS har følgende godkjenninger fra DSA:
 - GR05-25: Godkjenning som forhandler av ioniserende strålekilder
 - GA05-98: Godkjenning for vedlikehold av radiografiutstyr
- Virksomheten har én avdeling på Langhus utenfor Oslo og én avdeling i Blomsterdalen utenfor Bergen. De har i dag mer enn 30 ansatte, og søsterselskaper i Sverige, Danmark og Finland. [REDACTED]
- Selskapets kjernevirksomhet er salg av utstyr for materialprøving og miljøanalyser. Virksomheten tilbyr bl.a. røntgenapparater og radiografibeholdere til industriell radiografi, PMI/XRF-utstyr, samt måleinstrumenter for strålevarsling, og de utfører vedlikehold og kildeskift på radiografibeholdere. De har som målsetning å kunne utføre service og kalibrering på alt utstyr de selger.
- DSA mottok inventarliste fra Holger Hartmann AS den 11. mai 2023 ifm. årlig nasjonal kontroll [REDACTED]
- DSA opplyste om at det av avsender og mottaker iht. meldeplikten for nukleært materiale (inkl. utarmet uran), jf. forskrift om besittelse, omsetning og transport av nukleært materiale og flerbruksvarer § 4, skal gis melding omgående ved omsetning av materialet, samt ved enhver kryssing av landegrenser. Melding sendes til safeguards@dsa.no. Meldeplikten bør inngå i salgs-/mottaksrutiner.
- Virksomheten har avhendet mange kasserte radioaktive kilder de siste årene, [REDACTED]
[REDACTED] SA gjorde oppmerksom på at det er begrenset nasjonal kapasitet for mottak av kasserte radioaktive kilder, og at kildene bør returneres til

leverandør/produsent i opprinnelsesland så langt som mulig. DSA påpekte også at det må søkes til DSA om tillatelse dersom de kasserte kildene må lagres utover leveringspliktens frist på 1 år, jf. avfallsforskriften § 16-7.

- Virksomheten har oppdatert informasjonen i meldesystemet, og sørget for at alle strålekilder nå er registrert. [REDACTED] Virksomheten arbeider med å gjennomgå informasjonen og korrigere eventuelle feilregistreringer.
- Skifte av kilde i radiografibeholdere gjøres i et dedikert rom med en blytunnel. Bly-tunnelen er skjermet med 9 cm bly, og beholderne settes på en vogn som er skjermet med 3 cm bly i enden, og som skyves inn i tunnelen. Selve rommet er skjermet med 4,5 mm bly i vegger, dør og tak. Fjernbetjening for kildeskift er montert på utsiden av rommet. Det er fastmontert gammamåler inne i rommet. I tillegg benyttes det håndholdt doseratemåler, og en pipeteller som legges i tunnelen.
- Sperrebånd er hengt opp rundt i verkstedlokalene, slik at området effektivt kan sperres av dersom en radiografikilde blir liggende uskjermet i blyrommet. Nødbeholder er lett tilgjengelig. Kopi av beredskapsplan med telefonliste er også tilgjengelig i lokalet.
- Kalibreringsrom med blyskap for service/testing av røntgenrør, samt med kalibreringskilde (M2623-139) for kalibrering av måleinstrumenter, er også utstyrt med fastmontert strålingsvarsler og tydelig merket med varselskilt på døren.
- Det er etablert en strålevernsguppe som består av sentral strålevernkoordinator, lokale strålevernkoordinatorer ved hver avdeling (Langhus og Bergen) og HMS-ansvarlig. Verneombud deltar av og til. De har jevnlig møter, ca. 4-5 ganger per år eller ved behov.
- Strålevernsertifikater og andre sertifikater og kursbevis oppbevares i virksomhetens digitale dokumentstyringssystem. Eksempler på sertifikater ble fremvist under tilsynet. Det er 7 personer med gyldig strålevernsertifikat ved avdelingen i Langhus, og 3 i Bergen.
- For å gjøre service på radiografibeholdere kreves gyldig kurs fra QSA Global. Det er én person med gyldig kursbevis fra QSA Global i Langhus, og én i Bergen. Kursbevisene må fornyes hvert femte år. I tillegg er det én person i Bergen med kursbevis uten utløpstid. Virksomheten har planer om å sende flere personer på kurs hos QSA. Leverandør Comet krever også at servicepersonell har kursing fra dem for service på deres røntgenutstyr.
- Beredskapsplan med prosedyre for håndtering av isotopuhell ble fremvist under tilsynet. Det var utført beredskapsøvelser på Langhus den 28.03.2022 (scenario knyttet til kildeskift) og i Bergen den 10.11.2022 (forberedelse til nivå 3-seminar). Det planlegges ny praktisk øvelse etter sommeren, der det skal øves på å få kilde inn igjen i radiografibeholder.
- Virksomheten har et integrert avvikshåndteringssystem som del av sitt styringssystem, og alle ansatte har tilgang til og opplæring i dette. Det brukes aktivt i virksomheten.
- Det utføres risikovurderinger jevnlig som del av virksomhetens HMS-hjul. Risikovurdering for strålebruk ble sist utført i mars 2023.
- Egne måleinstrumenter kalibreres årlig. Virksomhetens servicekoordinator følger med på utløpsdato for kalibrering og sender varsel når dato nærmer seg.
- Virksomheten benytter DGM som sikkerhetsrådgiver. Det benyttes vanligvis transportselskap til transport av radioaktive kilder, men virksomheten har én ansatt med ADR-sertifikat i Bergen. [REDACTED]
- Virksomheten har 9 ansatte på Langhus og 2 i Bergen som benytter persondosimeter. Alle er klassifisert som yrkeseksponerte i kategori A, jf. strålevernforskriften § 31. Avlesninger sjekkes fast annenhver måned. Det er vanligvis null i avlest dose. Ev. avlesning av høyere doser (> 1-2 mSv) ville blitt fulgt opp med å kartlegge årsaken til dosen.

5. Funn under tilsynet – avvik og anmerkninger

Dette punktet omhandler avvik og anmerkninger som gis i forbindelse med tilsynet. Ved tilsynet ble det avdekket 1 avvik og gitt 2 anmerkninger.

5.1 Definisjoner

Følgende definisjoner ligger til grunn for begrepene avvik, anmerkning og kommentar:

Avvik:	Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.
Anmerkning:	Forhold som tilsynsmyndigheten mener det er nødvendig å påpeke, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.
Kommentar:	Benyttes for å forklare eller underbygge avvik eller anmerkninger.

5.2 Avvik

Avvik 1:	Virksomheten mangler rutiner for å sikre at kjøpere av røntgenapparater til industriell radiografi har gyldig godkjenning etter strålevernforskriften § 9 bokstav a.
Hjemmel:	Vilkår 2 om «Krav til dokumentasjon fra kunde» i Holger Hartmann AS sin godkjenning som forhandler av ioniserende strålekilder, godkjenningsnummer GR05-25.

Kommentar:

Ved gjennomgang av Holger Hartmanns årsrapport for 2022 ble det funnet at et røntgenapparat til bruk i industriell radiografi var solgt til en kunde uten gyldig godkjenning etter strålevernforskriften § 9 bokstav a.

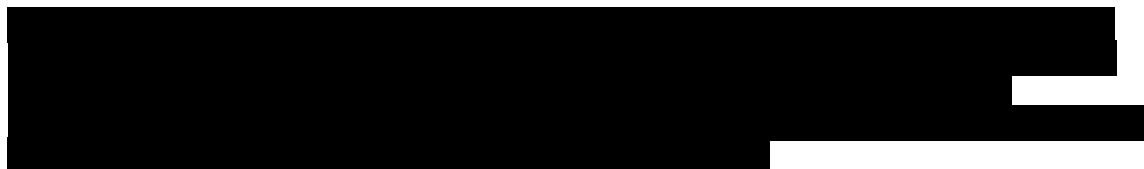
Holger Hartmann har oversikt over gyldige godkjenninger for sine kunder og selger radiografibeholdere og gammakilder kun til virksomheter som har gyldig godkjenning. Holger Hartmann passer også på å innhente meldenummer til alle strålekilder (radiografibeholdere, røntgenapparater, XRF-apparater) som selges. Imidlertid har det ikke vært del av salgsrutinen å kontrollere at også kjøpere av røntgenapparater til industriell radiografi har gyldig godkjenning. Siden anskaffelse av denne type røntgenapparat er godkjenningspliktig, må Holger Hartmann etablere rutiner for å sikre at kjøpere av slikt utstyr har gyldig godkjenning.

5.3 Anmerkninger

Anmerkning 1:

Kommentar:

Anmerkning 2:

Ved forsendelser av skjermingsbeholdere med utarmet uran eller andre forsendelser med nukleært materiale bør det gis melding til safeguards@dsa.no ved mottak eller utsendelse. I det årlige regnskapet over nukleært materiale, bør det i tillegg til beholdning fremgå hva som er mottatt og hva som er avhendt i løpet av året.

Kommentar:

DSA skal til enhver tid ha oversikt over hvor nukleært materiale i Norge befinner seg. I henhold til sikkerhetsk Kontrollavtale med tilleggspatokoll mellom det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) og Norge, kan IAEA når som helst komme til Norge på uanmeldt inspeksjon. Holger Hartmann bør derfor sørge for å gi snarlig melding til DSA i tråd med forskrift om besittelse, omsetning og transport av nukleært materiale og flerbruksvarer § 4 ved enhver forsendelse og mottak av nukleært materiale. Meldeplikten bør inngå i virksomhetens salgs-/mottaksrutiner.

6. Oppfølging etter tilsynet

Dersom dere har kommentarer til tilsynsrapporten, ber vi dere sende oss disse innen **4. august 2023**. Hvis ikke vi mottar noen kommentarer anses denne rapporten som den endelige rapporten.

I oversendelsesbrevet varsles det pålegg om opplysninger, der Holger Hartmann AS pålegges å sende DSA dokumentasjon på hvordan avviket er rettet innen **11. august 2023**. Tilsynssaken vil bli avsluttet når vi har mottatt tilfredsstillende dokumentasjon på at avviket er rettet.

7. Offentlighet i forvaltningen

Endelig tilsynsrapport vil bli offentliggjort på DSAs nettsider, www.dsa.no, etter at den er oversendt Holger Hartmann AS og kommentarfristen har gått ut. I samsvar med offentleglova vil deler av rapporten unntas offentlighet.

Vi takker for tilretteleggingen under tilsynet.

Vennlig hilsen

Tronn Berge
seksjonssjef

Håvar Andreas Sollund
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent.